

In Memoriam

Academician Algirdas Skirkevičius (1939–2024)

On 15 June 2024, Algirdas Skirkevičius, one of the most outstanding Lithuanian scientists of the twentieth century, a member of the Lithuanian Academy of Sciences, a prominent Lithuanian entomologist and ethophysiologicalist, a habilitated doctor of biomedical sciences, a professor, one of the most famous beekeepers in Lithuania, and a former longstanding president of the Lithuanian Beekeepers' Union, passed away at the age of 85.

Algirdas Skirkevičius was born on 14 January 1939. He studied at the Faculty of Agronomy of the Lithuanian Academy of Agriculture from 1957 to 1962 and graduated in agronomy.

He embarked on his research path in 1965, when he defended his thesis 'Relationships between worker bees (*Apis mellifica* L.) and queens' at the Faculty of Natural Sciences of Vilnius University and he was awarded the degree of a candidate in biological sciences (now a doctorate).

His thesis was the first to discuss the behaviour of the colony when the queen's movements are restricted and to assess the importance of the queen's entourage and the role of the queen's pheromone extract in its formation. Skirkevičius's full-time scientific activity began at the Institute of Zoology and Parasitology of the Lithuanian Academy of Sciences, where he worked first as a junior and later a senior researcher. In 1975, he initiated the establishment of the Laboratory of Chemoreception, which he headed until 2003. From 1990 to 1997, he was a deputy director of the Institute of Ecology.

In 1986, Skirkevičius defended his habilitation thesis in biology 'Pheromonal communication in insects' at Moscow Lomonosov State University. Based on the new concepts formulated in the thesis (regulation of pheromone nutritional composition, communication, pheromone analyser, etc.), he developed a new concept of the functioning of the pheromone communication system. He was the first to summarise data

on the pheromones of the world's known plant and animal species thus setting the stage for a qualitatively new phase of research on pheromonal communication. The journals *Vabzdžių chemorecepcija* (Insect Chemoreception) and *Pheromones* were published on his initiative.

As a scientist, organiser, and a public figure, Algirdas Skirkevičius journeyed far and wide in his commitment to science, beekeeping, and the community.

He was elected a corresponding member of the Lithuanian Academy of Sciences in 1990, became a full member (academician) in 2011, and an emeritus member in 2014.

He was a member of the Research Council of Lithuania, a chair of its Permanent Committee on Priorities and Funding from 1992 to 1999, a vice-chair of the Board of the Lithuanian State Science and Studies Foundation and a member of the Committee for Science Prizes of the Republic of Lithuania from 1993 to 1996, the president of the Lithuanian Entomological Society from 1995 to 2002, and of the Lithuanian Beekeepers' Union from 2006 to 2021.

Skirkevičius's research interests included entomology, ethological and ecological physiology, pheromonal communication of animals, chemoreception, automation of biological experiments, beekeeping. He was one of the most prominent pioneers of chemical communication of insects in Lithuania. He improved and automated electrophysiological, radiobiological, behavioural, and other methods for studying pheromonal communication by developing original equipment and computational techniques.

Throughout his fifteen years as president of the Lithuanian Beekeepers' Union, he brought about various significant changes in the country's beekeeping practices. He bolstered the Beekeepers' Union as a collective body representing beekeepers nationwide. Thanks to his efforts, beekeeping training was raised to a higher level, with a focus on the development of high-quality teaching materials, specialisation and qualification of teachers, and the search for new forms of training. He initiated the revision of beekeeping terms and elimination of the inappropriate ones, in particular harmful and not based on science; he constantly pointed out inaccurate or contradictory translations of EU beekeeping documents from English and the confusion and destructive misunderstandings caused by the Lithuanian versions of the legislative acts on beekeeping.

Ten doctoral dissertations were prepared and defended under Prof. Algirdas Skirkevičius's supervision. He was a member of the doctoral and habilitation committees and the chair of the habilitation committee.

Prof. Skirkevičius authored and co-authored three inventions, 13 rationalisation proposals, and 35 publications. He presented his research at congresses, scientific conferences and symposia in Lithuania, Germany, Japan, Hungary, Poland, Russia, etc. and chaired symposia on pheromones. He enhanced his knowledge at the Max Planck Institute for Behavioural Physiology in Bavaria (Germany).

The appreciation of his scientific activity is reflected in the numerous awards and distinctions he received: in 1987, he and his co-authors were awarded the USSR State Prize for Science and Technology for a series of studies 'The Physiology of the Sensory Organs of Insects' (at the time, it was the highest Soviet award for research); in 2005, he was awarded the Pranciškus Šivickis Prize (biology) by the Lithuanian Academy of Sciences for his work on the 'Prevalence of Pheromones in Animals', and in 2019, the Ministry of Agriculture of Lithuania honoured Prof. Skirkevičius with a Medal of Honour.

As a hard-working, dependable, and demanding academician, Prof. Algirdas Skirkevičius will be fondly remembered by his colleagues, students, and everyone who knew him.

Dr Jadvyga Olechnovičienė,
Prof. Limas Kupčinskas, an academician
Lithuanian Academy of Sciences

Akademikui Algirdui Skirkevičiui (1939–2024)

Šių metų birželio 15 d. eidamas 86-uosius metus po sunkios ligos mus paliko vienas iškiliausių XX a. Lietuvos mokslininkų, Lietuvos mokslų akademijos narys, žymus Lietuvos entomologas ir etofiziologas, habilituotas biomedicinos mokslų daktaras profesorius, vienas garsiausių Lietuvos bitininkų, buvęs ilgametis Lietuvos bitininkų sąjungos prezidentas Algirdas Skirkevičius.

Algirdas Skirkevičius gimė 1939 m. sausio 14 d. Marijampolės rajono Sangrūdės kaime, 1945–1956 m. mokėsi Sangrūdės vidurinėje mokykloje, 1957–1962 m. studijavo Lietuvos žemės ūkio akademijos Agromijos fakultete, kurį baigęs įgijo agronomo specialybę. 1962–1963 m. dirbo Lietuvos žemės ūkio akademijos laborantu, bityno vedėju.

Mokslininko kelią pradėjo 1965 m. Vilniaus universiteto Gamtos fakulteto taryboje apgynęs biologijos mokslų kandidato (dabar daktaro) disertaciją „Bičių (*Apis mellifica* L.) darbininkių ir motinų santykiai“. Disertacijoje pirmą kartą aptartas bičių šeimos elgesys apribojus motinos judėjimą, įvertinta bičių motinos palyda ir motinos ekstrakto (feromonų) reikšmė jos formavimuisi. 1986 m. Maskvos M. Lomonosovo valstybiniame universitete A. Skirkevičius apgynė biologijos mokslų daktaro (habilituoto daktaro) disertaciją „Vabzdžių feromoninė komunikacija“. Vadovaudamasis disertacijoje suformuluotomis naujomis koncepcijomis (maistinės feromonų sudėties reguliavimo, komunikacijos, feromoninio analizatoriaus ir kt.) pagrindė naują feromoninės ryšių sistemos funkcionavimo sampratą. Pirmasis apibendrino duomenis apie pasaulyje žinomų augalų ir gyvūnų rūšių feromonus ir sukūrė prielaidas kokybiškai naujam feromoninės komunikacijos tyrimų etapui.

Mokslininkas, organizatorius, visuomenininkas – jis nuėjo ilgą ir platų kelią tarnaudamas mokslui, bitininkystei ir žmonėms. A. Skirkevičiaus mokslinė veikla prasidėjo Lietuvos mokslų akademijos Zoologijos ir parazitologijos institute: 1965–1967 m. – jaunesnysis, 1967–1975 m. – vyresnysis mokslo darbuotojas, 1975–2003 m. – Chemorepcijos laboratorijos įkūrėjas ir vadovas, 1990–1997 m. – Ekologijos instituto direktoriaus pavaduotojas, 1971–1988 m. – LMA Zoologijos ir parazitologijos instituto teminio tęstinio leidinio „Vabzdžių chemorepcija“ įkūrėjas ir atsakingasis redaktorius, 1991–1999 m. – LMA anglų kalba leidžiamo mokslo žurnalo „Pheromones“ įkūrėjas ir vyriausiasis redaktorius, 1993–2010 m. – Vilniaus pedagoginio universiteto Zoologijos katedros profesorius, 1997–2003 m. – LMA Ekologijos instituto Ekologinės fiziologijos ir etologijos skyriaus įkūrėjas ir vedėjas.

1990 m. A. Skirkevičius buvo išrinktas Lietuvos mokslų akademijos nariu korespondentu, nuo 2011 m. – tikrasis narys (akademikas), nuo 2014 m. – LMA narys emeritas. 1991–1999 m. – Lietuvos mokslo tarybos narys, 1992–1999 m. – šios tarybos Prioritetų ir finansavimo nuolatinės komisijos pirmininkas, 1993–1996 m. – Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo valdybos pirmininko pavaduotojas ir Lietuvos Respublikos mokslo premijų komiteto narys, 1995–2002 m. – Lietuvos entomologų draugijos, 2006–2021 m. – Lietuvos bitininkų sąjungos prezidentas.

A. Skirkevičiaus mokslinių tyrimų sritis – entomologija, etologinė ir ekologinė fiziologija, gyvūnų feromoninė komunikacija, chemorepcija, biologinių eksperimentų automatizavimas, bitininkystė. Jis buvo vienas žymiausių cheminės vabzdžių komunikacijos tyrimų pradininkų Lietuvoje. Patobulino elektrofiziologinius, radiobiologinius, elgesio ir kitus feromoninės komunikacijos tyrimo metodus, juos automatizavo – sukūrė originalią aparatūrą, pritaikė skaičiavimo techniką.

Būdamas Lietuvos bitininkų sąjungos prezidentu per 15 metų įgyvendino daug reikšmingų pokyčių Lietuvos bitininkystėje. Sustiprino bitininkų sąjungą kaip vieningai veikiančią visų šalies regionų bitininkų organizaciją. Jo pastangomis bitininkų mokymas buvo pakeltas į aukštesnį lygį, skiriamas dėmesys aukštos kokybės mokomajai medžiagai parengti, dėstytojų specializacijai ir kvalifikacijai kelti, ieškota naujų mokyimo formų. Jo iniciatyva buvo peržiūrėti ir šalinami netinkami bitininkystės terminai, ypač žalingi ir nepagrįsti mokslu, nuolat atkreipdavo dėmesį į netikslų ar prieštaringą ES bitininkystės dokumentų vertimą iš anglų kalbos bei bitininkystę reglamentuojančių teisinių aktų lietuvių kalba sukeliama painiavą, destruktivius nesusišpatimus.

Profesoriui vadovaujant parengta ir apginta 10 mokslo daktaro disertacijų. Jis buvo doktorantūros, habilitacijos komiteto nariu ir habilitacijos komiteto pirmininku. Trijų išradimų autorius, 13 racionalizacinių pasiūlymų autorius ar bendraautoris, 35 leidinių autorius, vienas arba su bendraautoriais paskelbė per 290 mokslinių ir per 200 mokslo populiarinamųjų straipsnių: monografijos „Vabzdžių feromoninė komunikacija“ (1986, rusų kalba), „Lietuvos bitininkų sąjunga (25 metai po atkūrimo)“ (2016), „Bitininkystė Lietuvoje: Lietuvos bitininkų sąjunga 30 metų po atkūrimo“ (2021), vadovėlis „Darbo su paketu STATISTICA pradžiamenys“ (2006), knygų „Kas tie feromonai?“ (1977), „Žmogaus ir gyvūnų fiziologija“ (su Vytautu Semaška, 2009), „Pradedantiems bitininkams“ (su Algirdu Amšiejumi, Jonu Balžeku, Laima Blažyte-Čereškiene, 2018) bendraautoris. Parengė bibliografinę rodyklę „Akademiko Jono Krikščiūno entomologinė veikla“ (1976), žinyną „Feromonai“ (1988, rusų kalba; 1997, anglų kalba), informacinį leidinį „Feromonų tyrimai Lietuvoje“ (su Z. Skirkevičiene, 1992), „Anglų-lietuvių-rusų kalbų feromonų žodyną“ (1997), „Akademikas Algirdas Skirkevičius. Bibliografinė rodyklė (1960–2021)“ (2022).

Skaitė mokslinius pranešimus kongresuose, mokslinėse konferencijose, simpoziumuose Lietuvoje, Vokietijoje, Japonijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Rusijoje ir kt., vadovavo simpoziumams feromonų klausimais.

Mokslinės veiklos įvertinimą liudija 1987 m. už darbų ciklą „Vabzdžių jutimo organų fiziologija“ gauta SSRS valstybinė mokslo ir technikos premija (su bendraautoriais) – aukščiausias to meto sovietinis mokslo darbų įvertinimas. 2005 m. už darbą „Feromonų paplitimas tarp gyvūnų“ paskirta Lietuvos mokslų akademijos Pranciškaus Šivickio (biologija) premija. 2019 m. A. Skirkevičiui įteiktas LR Žemės ūkio ministerijos Garbės ženklas. Profesorius apdovanotas daugybe padėkos raštų: LR Seimo kaimo reikalų komiteto, LR Žemės ūkio ministro, Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus, LR Žemės ūkio rūmų, Lietuvos mokslų akademijos prezidento, Lietuvos mokslo tarybos pirmininko ir kitų.

Kaip darbštus, pareigingas, reiklus sau ir kitiems akademikas A. Skirkevičius ilgam išliks kolegų, mokiinių bei visų jį pažinojusių žmonių atmintyje ir širdyse.

Dr. Jadvyga Olechnovičienė
Akad. prof. Limas Kupčinskas
Lietuvos mokslų akademija